N°. 3082

DE TIJD.

NOORD-HOLLANDSCHE COURANT.

Dieu et mon droit.

Deze Courant verschijnt te AMSTERDAM, Dagelijks, behalve des Zondags. Het abonnement voor 3 maanden is ƒ 5.00; voor de buitensteden ƒ 6.00; *franko* door het geheele Rijk.
Brieven, Gelden, enz. FRANKO te adresseeren aan het Bureau dezer COURANT.

DINGSDAG 23 JUNIJ.

Advertentien van *Zes* regels en daar beneden worden tegen ƒ 1.00 geplaatst; meer dan *Zes* regels tegen 15 cents de regel. — Voor alle advertentien wordt bovendien 35 cents zegelregt betaald. Voor groote letters betaalt men naar de plaatsruimte meer.

AMSTERDAM, 22 Junij.

Wij hebben in ons vorig Nommer medegedeeld, wat de Regering onder de *algemeene beschouwingen* van hare *memorie van beantwoording* heeft opgenomen omtrent art. 21, in 't nieuwe ontwerp art. 22 geworden.

Intusschen, bij voormeld artikel bespreekt zij op nieuw en zeer uitvoerig de deswege gemaakte bedenkingen. Wij laten wat zij dáár aanvoert, om het gewigt der zaak, hier in zijn geheel volgen.

»*Alin.* 1. De kleine minderheid, die het tegenwoordig artikel vooral ook bestrijdt, op grond dat het geenszins beantwoordt aan de roeping van het Ministerie, beweert hier op nieuw, dat de formule: »*opleiding tot alle Christelijke en maatschappelijke deugden*," niets anders is dan eene bedriegelijke leus. Zij meent dat die formule krachteloos is gemaakt door het 2de lid van het artikel; dat daardoor het positief Christendom geheel van de scholen zal verbannen zijn. Om allen twijfel op te heffen, worden zinsneden uit de Memorie van Toelichting opgehaald, en worden de gevolgen geschetst, welke uit een en ander moeten voortvloeijen.

»Na hetgeen de Regering aan deze leden heeft geantwoord, bij de behandeling van de 3de paragraaph der algemeene beschouwingen, en na hetgeen is opgemerkt door de leden, die met art. 21 vrede hebben, of daarin zelfs eene wezenlijke verbetering zien, vermeent de Regering zich in haar antwoord te dezer plaatse te moeten bekorten.

»Dat de Regering niet heeft kunnen bedoelen met de formule, waarvan hier sprake is, het positief Christendom, naar de opvatting der kleine minderheid, op de gemengde lagere scholen in te voeren, is zeker niet tegen te spreken. Dat zij zulks niet kon, al had zij het ook gewild, zal wel geen nader betoog behoeven. Maar nu moet hieruit volgen, dat het opleiden tot Christelijke deugden eene holle klank zal zijn, het schoolonderwijs eene opleiding tot een rationalistisch Christendom? Is het werkelijk te vreezen, dat de toelating der Israëliten met de Christenen op dezelfde school de Israëlitische onderwijzers aan het hoofd eener school van Christen kinderen zal brengen? Mogen deze voorstellingen niet met regt overdreven worden genoemd, en allezins geschikt om ligt bezwaarde gemoederen nog meer te verontrusten? Zonder te kunnen of te willen zeggen, wat de opleiding tot Christelijke deugden bij het lager onderwijs bepaald zal moeten bevatten, omdat zij dan minstens zou moeten geven een overzigt van de Christelijke zedekunde ten dienste der gemengde lagere scholen, hetgeen niemand van de Regering in billijkheid zal of kan verlangen, gelooft zij echter het daarvoor te mogen houden, dat een verstandig Christelijk onderwijzer, hoedanigen ons vaderland er gelukkig nog velen bezit, ook dan wanneer hij zich onthoudt van leerstellig onderwijs, of van iets te leeren, te doen of toe te laten, wat met den eerbied, aan de godsdienstige begrippen van andersdenkenden verschuldigd, in strijd zou zijn, — nog genoeg ruimte zal vinden tusschen deze hem gestelde grenzen, om aan de jeugd, welke hem is toevertrouwd, indrukken mede te deelen van Christelijke gezindheid en deugd.

»Een groot aantal leden bleef zich op een ander standpunt plaatsen, dan het goedkeurend gevoelen van hen, op wie de Regering zich zoo even reeds heeft beroepen. Zij hebben wel geene bedenking tegen de uitdrukking op zich zelve, maar toch vereischte deze verduidelijking. Het *dienstbaar maken* van het schoolonderwijs aan de opleiding tot Christelijke deugden bleef voor misverstand vatbaar.

»Deze uitdrukking is ontleend aan de verordeningen van 1806. Zij is evenzeer gebezigd voor het doel: ontwikkeling van de verstandelijke vermogens der kinderen. Drieledig toch is het doel van schoolonderwijs: aanleeren van gepaste en nuttige kundigheden; ontwikkeling van de verstandelijke vermogens; opleiding tot alle Christelijke en maatschappelijke deugden. Aan deze drieledige bestemming wordt de volksschool dienstbaar gemaakt; maar op den voorgrond staat het aanleeren van kundigheden; te midden echter hiervan moet de onderwijzer trachten de verstandelijke vermogens der kinderen te ontwikkelen en hen op te leiden tot alle Christelijke en maatschappelijke deugden. Zoo beschouwd, gelooft de Regering niet, dat de bedoelde woorden misverstand kunnen doen ontstaan.

»Er lag iets ongerijmds in, zeggen dezelfde leden, dat de wetgever zoodanige strekking aan het schoolonderwijs gebood, omdat er uit af te leiden ware, dat hij eene geheel andere strekking zou kunnen voorschrijven. De wetgever mag ze niet anders dan als van zelf sprekende vermelden. De Regering antwoordt, dat hier dus geen verschil over de zaak is — want men stemt toe, dat zij van zelf spreekt; — maar over de wijze, waarop de wetgever ze zal vermelden. Wanneer echter de zaak van zelf spreekt, zal ook wel het tegendeel niet kunnen geboden worden: dit is dan ook van zelf uitgesloten. Eene andere vraag echter is het, of het niet nuttig, pligtmatig kan wezen, hetgeen van zelf spreekt te herinneren en aan te bevelen, en dat heeft dan ook bewogen hier op te nemen, waartoe het schoolonderwijs zal worden dienstbaar gemaakt.

»Waarom de woorden *Christelijke en maatschappelijke* niet van elkander afgescheiden behoorden te worden, ziet men voor alsnog niet in. Men herinnert overigens, dat hier de oude uitdrukking gebezigd is.

»Als men op de geschiedenis dezer veel besproken woorden let, dus meenen dezelfde leden, dan erlangen zij eene uitlegging, niet in overeenstemming met de hoofdgedachte der wet en met art. 194 der Grondwet.

»Reeds is hierboven, bij de behandeling van § 3, op eene en andere der beschouwingen, waarmede de bovenstaande stelling wordt ondersteund, geantwoord. Hetgeen daar gezegd is, moge, om niet in herhaling te vervallen, ook hier worden ingeroepen. Het volgende wordt er, tot aanvulling van het antwoord, bijgevoegd.

»Zonder te betwisten het nut, dat deze geschiedkundige toelichting kan hebben, vermeent de Regering echter te moeten opmerken, dat zij voor de innerlijke waardering der bepaling slechts eene beperkte beteekenis heeft. De vraag toch moet alleen zijn: welken zin zal de uitdrukking voor de toekomst hebben? *Omdat* er vroeger misbruiken hebben plaats gehad, waarvan nog kan betwijfeld worden, of zij een gevolg waren van de bestaande verordening, dan of zij in weerwil daarvan zijn ontstaan, is de gevolgtrekking daaruit afgeleid niet juist, dat voortaan dezelfde verschijnselen zich zullen vertoonen. De geschiedenis behoort te leeren, wat voor het vervolg te vermijden is; zij leert niet de toekomst te voorspellen. De bedoelde woorden staan wel is waar niet in de wet van 1806, maar in een daarbij behoorend reglement; hetgeen echter als eene tweede kern van de onderwijs-inrigting van dien tijd te beschouwen is, en in de algemeene schatting met de wet op ééne lijn stond, zoodat het, voor het gezag, dat de uitdrukking heeft verkregen, er minder toe afdoet of zij in het reglement, dan wel in de wet van 1806 voorkomt. Heeft die uitdrukking de verkeerde gevolgen gehad, welke de leden, wier gevoelen hier besproken wordt, aanvoeren? Men neme zulks eens voor bewezen aan; ook dan echter moet men herhalen, dat er niet noodwendig uit volgt, dat zij voortaan tot dezelfde uitkomsten zal leiden. Het is in elk geval de pligt van allen, die op hare toepassing invloed kunnen uitoefenen, te waken dat men aan de uitdrukking der wet geene beteekenis hecht, strijdig met het oogmerk van den wetgever.

»Ook deze leden wijzen op de Memorie van Toelichting, om hun bezwaar uit te drukken over de beteekenis der woorden in alin. 1 gebezigd.

»De Regering antwoordt hierop, dat het haar leed zou doen, wanneer zij door deze of gene zinsneden in de Memorie van Toelichting aanleiding mogt hebben gegeven tot twijfel aangaande hare opregte meening, niet alleen voor eene naauwgezette naleving der wet, maar ook voor het vermijden van alles, wat voedsel zou kunnen geven aan achterdocht of dubbelzinnigheid.

»Twee zinsneden echter hebben bijzonder de aandacht getrokken en schijnen niet verstaan te zijn; het zal dus noodig zijn daarbij stil te staan.

»Het zijn in de eerste plaats de woorden, op bladz. 27 voorkomende: »Bovendien, wat op eene plaats mogelijk is of door de behoefte der bevolking geëischt wordt, zal elders niet mogelijk wezen of niet gevorderd worden." Verder de plaats, daar van de formule van 1806 wordt gezegd, dat zij »genoegzame vrijheid laat om in" de onderscheidene behoeften te voorzien."

»Men leidt er uit af dat aan de opleiding tot Christelijke deugden hier eene ruimere, daar eene engere opvatting kan en mag worden gegeven, dat waar de meerderheid der schoolkinderen tot eene en dezelfde gezindte behoort, de opleiding tot Christelijke deugden in meerdere of mindere mate in den geest dier gezindte zal kunnen plaats hebben, en dat er dien ten gevolge scholen zullen zijn, waar de eerbiediging der begrippen van andersdenkenden en de verwijdering van elk kerkelijk leerbegrip slechts ten halve in acht genomen wordt.

»In het oog van eenige leden werd de dubbelzinnigheid van alin. 1 nog versterkt door het 4de lid van het artikel; ook vooral door hetgeen deswege gezegd wordt op bladz. 28 en 29 der Memorie van Toelichting, waar gesproken wordt van hen, die in de openbare school, in weerwil der opname van het Christelijk element, of wel ook om die opname, geene bevrediging vinden. Vervolgens, dat de bezwaren der ouders »na zorgvuldig onderzoek bleken niet uit den weg te kunnen worden geruimd." Hierin zagen die leden eene soort van bekentenis, dat de aan het Christelijk beginsel toegeven toepassing bij de belijders van een bepaald kerkgenootschap gemoedsbezwaren kon doen ontstaan, die men niet zou willen uit den weg ruimen door aan het grondwettig voorschrift, overgenomen in alin. 2, uitvoering te geven.

»Wat er ook uit de aangehaalde bewoordingen kan worden gespeld, de Regering heeft zeker niet datgene er door willen te kennen geven, wat de bedoelde leden er uit meenen te kunnen afleiden. De gedachte is verre van haar verwijderd geweest, dat het voorschrift van alin. 2 in sommige localiteiten slechts ten halve zou in acht genomen, in eenig geval de minderheid aan de meerderheid zou opgeofferd worden; of ook, dat het middel, door de 4de alinea aangewezen, daar zou moeten worden aangewend, waar men aan het grondwettig voorschrift, overgenomen in alin. 2, niet zou *willen* voldoen.

»Sprekende van hen, die geene bevrediging mogten vinden in de openbare school, in weerwil der opname van het Christelijk beginsel of wel ook om die opname, heeft zij hen bedoeld, die in hetgeen de wet wil, in het Christelijk beginsel door de wet geformuleerd, geene bevrediging zouden vinden, die daaraan niet genoeg zouden hebben (dus *in weerwil*), of die zich zelfs aan die opname zouden stooten, ergeren (dus *om die opname*.) Bij de eerste kan men b. v. denken aan hen, die in de gemengde school een positief Christelijk element begeeren; bij de laatste aan hen, die de splitsing der openbare school naar de gezindheden verlangen. Het is mogelijk, dat die uitdrukkingen niet wel gekozen zijn; maar dit kan, in elk geval, de Regering verzekeren, dat zij daarbij, en in het geheel bij het ter neder stellen van alin. 4 niet heeft gedacht aan eenig verband tusschen dit en het 2de lid, zeker niet daaraan als zoude de bepaling van het 4de lid moeten dienen als eene tegemoetkoming onwil om het 2de lid toe te passen.

»Evenmin heeft het in de bedoeling der Regering gelegen door het bezigen der andere uitdrukkingen, hierboven aangewezen, eenig voorbehoud te openen voor de min volledige uitvoering der voorschriften van dit artikel.

»Ook zelfs op de school der gemeenten, waarvan de bevolking onverdeeld dezelfde godsdienst belijdt, hoedanige er in ons vaderland gevonden worden, behoort de eerbied, verschuldigd aan de godsdienstige begrippen van andersdenkenden, in het oog gehouden te worden, ook daar onderlinge liefde en verdraagzaamheid den kinderen ingeprent. Er moet in dit opzigt niet blootelijk gelet worden op de begrippen der *aanwezige* kinderen, gelijk eene vroegere redactie medebragt; maar uit welke dan ook, voorzeker tegen de bedoeling, kon worden afgeleid, dat de begrippen der afwezigen niet behoefden te worden ontzien. Dit meent de Regering, moet worden voorgekomen. In eenen Staat, zamengesteld uit eene bevolking, verdeeld in meerdere godsdienstige gezindten, is het noodzakelijk, dat de harten der toe-

komstige staatsburgers vroegtijdig indrukken ontvangen, welke, zonder hen onverschillig te doen worden voor eigene overtuiging, hen vatbaar maken om in rijperen leeftijd zich niet verwijderd te gevoelen van medeburgers, die eene andere godsdienst belijden.

»Maar eene andere vraag is het, of in die onvermengde school, wat het godsdienstig element van het onderwijs betreft, eenige meer vrije beweging geheel ongeoorloofd zoude zijn. Zou b. v. in eene school van onvermengd protestantsche kinderen het lezen in den Bijbel, wanneer daarop prijs wordt gesteld, streng moeten worden geweerd? Dit kan daar niemand hinderen, en van buiten sluiten van Roomsch-Katholieken kan daar niet de rede zijn. De Regering kan zich niet voorstellen, dat dit het verlangen zou wezen van de Roomsch-Katholieken, evenmin als zij zich kan voorstellen, dat de Protestanten zouden begeeren, dat op de school, onvermengd met roomsch-katholieke leerlingen bevolkt, streng worde geweerd wat protestantsche begrippen zou kunnen kwetsen.

»Het spreekt van zelf, dat ook die school, toegankelijk moet blijven voor alle kinderen, naar het voorschrift van art. 15 (16); en, dat, houdt zij op eene ongemengde school te zijn, ook die vrijere beweging moet ophouden, welke in strijd zoude zijn met het voorschrift van het 2de lid van art. 21 (22). In zoodanig geval zou ten hoogste kunnen worden toegelaten, dat het bijbellezen plaats vond buiten tegenwoordigheid der kinderen, welke daaraan niet mogen deel nemen, en mits het onderwijs, aan dezen te geven, daardoor geen schade leed. Dergelijke schikking, hier en daar reeds door ondervinding beproefd bevonden, zou weldadig kunnen werken, in zooverre zij aan de eene zijde bevrediging schenkt, aan de andere zijde misbruik voortkomt, waarover dikwerf is geklaagd.

»Deze denkbeelden zweefden voor den geest, toen de uitdrukkingen gebezigd werden, wier toelichting noodzakelijk is geoordeeld. De Regering vleit zich, dat zij door het gezegde althans zal hebben doen ophouden alle achterdocht ter zake van hare meening over de uitvoering en toepassing der wet. Zij beschouwt eene eerlijke, naauwgezette uitvoering der wet niet alleen als noodzakelijk, maar ook als het eenig middel om zich onderling te verstaan. Geeft men echter aan wantrouwen en overdrijving toe, de eerste bron tot verspreiding van kennis en beschaving zal hare weldadige werking verliezen.

»*Alin.* 2. Aan zeer enkele leden, die de wijziging van alin. 2 betreurden, schijnt de Regering toe te ver te gaan en haar doel voorbij te streven. Kan toch de onderwijzer verpligt worden eerbied in te prenten voor de begrippen van andersdenkenden? Kan hij gedwongen [illegible] houdt, maar ook anderen, dien eerbied voor dwaling in te boezemen? Wat de grondwet in negativen zin beveelt, wordt hier positief voorgeschreven. De Regering ziet niet in, dat de uitdrukkingen, door haar gebezigd, iets anders, iets meer of minder dan de Grondwet wil zouden te kennen geven. Het woord *eerbied* hier kan tot niets anders leiden dan tot de *eerbiediging* daar bedoeld. Naar de opvatting der Regering beteekent in dezen zin eerbied te hebben voor de godsdienstige begrippen van anderen, dat men daarover oordeelt en spreekt zoo als men wenscht, dat anderen zulks ten aanzien van onze begrippen doen; dat men ze niet liefdeloos veroordeelt, maar met verschooning bejegent. De overtuiging dat een ander dwaalt, behoeft niemand tot een harden regter over die dwaling te maken. Men weet het voor zich zelf beter; maar, gelijk men zich in de taal des gewonen levens zou uitdrukken, men respecteert de opinien van anderen. Die gezindheid, die stemming den kinderen in te prenten wordt door alin. 2 den onderwijzer aanbevolen. Het wordt hem niet opgedragen de dwaalbegrippen van andersdenkenden aan te wijzen; hij werke slechts uit, dat men, wanneer men dwaling bij anderen ontdekt, gezind zij die dwaling met zachtmoedigheid, zonder hoogmoedige veroordeeling, te bejegenen.

»Het inprenten van verdraagzaamheid is even zoo bedenkelijk toegeschenen. Door andere leden is hierop voldoende geantwoord. De Regering zal er alleen bijvoegen, dat zij niet heeft of kan hebben bedoeld, de verdraagzaamheid tot een uiterste te drijven, dat zij in onverschilligheid wordt opgelost, maar dan ook geene verdraagzaamheid meer is.

»Voor eenige leden bleef het een bezwaar, dat aan het gebod tot eerbiediging der godsdienstige begrippen van andersdenkenden alle poenale sanctie ontbreekt. Het is waar, eene poenale sanctie *ad hoc* is niet in de wet geschreven; maar men vergete niet, dat de onderwijzer aan een naauwlettend toezigt is onderworpen; dat hij kan geschorst en ontslagen worden. En zou men nu mogen aannemen, dat een onderwijzer, die het gebod van alin. 2 uit het oog verloor, beschut zou zijn tegen teregtwijzing, of, bleef hij voortgaan op den kwaden weg, tegen die nadeelige gevolgen, welke hij zou hebben verdiend? Is in dit een en ander niet grooter waarborg gelegen tegen hetgeen men vreest, dan in eene strafbepaling?

»*Alin.* 3. Het voorschrift, in deze alinea vervat, heeft bij [illegible] eene reeks van bedenkingen doen ontstaan, uit welke de Regering met leedwezen heeft ontwaard, dat zij, naar de aan[illegible] denkwijze der [illegible], niet is geslaagd in de poging om het middel te vinden, geschikt tot het te gemoet komen aan gemoedsbezwaren, welke aanleiding zouden kunnen geven, dat kinderen van het onderwijs verstoken bleven.

»Vermits, volgens het slot der ten deze medegedeelde beschouwingen, slechts een drietal leden zich minder ongunstig ten aanzien van het voorschrift gestemd heeft getoond, zou het misschien roekeloos kunnen schijnen, dat voorschrift nog te willen verdedigen, en echter acht de Regering zich verpligt dit te doen. De gemaakte bedenkingen toch acht zij niet van dien aard te zijn, dat zij geheel onoverkomelijke bezwaren zouden opleveren.

»De bepaling rust, zegt men, op de onderstelling, dat het stelsel der gemengde openbare school niet voldoen kan aan de behoefte van een grooter of kleiner aantal ingezetenen; zij veroordeelt dus de hoofdgedachte der wet, en verklaart ingewikkeld, dat de ouders te regt eene volksschool niet bruikbaar achten, die, naar zoo veler oordeel, de eenige goede is.

De Regering merkt hieromtrent op, dat deze aanmerking juist zoude zijn, wanneer men daarmede de feitelijke quæstie geheel kon ter zijde stellen; maar dat het stelsel der gemengde school niet allen bevredigt, is niet eene onderstelling, maar een feit, hetwelk voor geene tegenspraak vathaar is. Het is een feit, evenzeer als dat het grooter deel der bevolking voor alsnog gestemd is en blijft voor de gemengde openbare school.

»Dat nu uit het aannemen van dit feit zou volgen, dat hierin ingewikkeld de verklaring zou liggen opgesloten, dat de ouders *te regt* eene volksschool voor niet bruikbaar achten, die, naar zoo veler oordeel, de eenige goede is, dit kan de Regering niet toegeven, evenmin dat zij daarmede de hoofdgedachte der wet zou veroordeelen. Neen, de Regering veroordeelt die hoofdgedachte niet; maar zij weet, dat er ouders zijn, die ze veroordeelen, en die, ten gevolge van dien, aan hunne kinderen het noodige onderwijs zouden onthouden; en nu heeft zij aan zich de vraag gerigt, of het niet de pligt van een welwillend staatsbestuur is hierin zooveel mogelijk te voorzien. Zij laat de meening dier ouders voor hetgeen zij is. Zij wil zelfs aannemen, dat zij in dwaling verkeeren; maar, in het belang der kinderen, houdt zij zich daarbij niet op. Zij doet het te minder, omdat het hier geldt een teeder punt, waarvan het vooral te wenschen is, dat het zooveel mogelijk tot aller tevredenheid zij geregeld.

»Daarom tracht zij aan deze ouders de behulpzame hand te reiken, opdat zij erlangen wat zij in de openbare school niet vinden. Uit dat licht beziende, erkent de Regering [illegible] onbruikbaar achten, noch veroordeelt zij de hoofdgedachte der wet.

»Men beweert verder, dat de bepaling rust op eene tweede, niet minder te verwerpen onderstelling, namelijk dat het gebod der Grondwet en van deze wet zelve tot eerbiediging van ieders godsdienstige begrippen op de openbare school, niet overal zal worden nageleefd, en dat derhalve aan gemoedsbezwaren moet worden te gemoet komen, die hunnen oorsprong hebben in niet te keeren of voor te komen grondwetsverkrachting. Maar de wetgever, zegt men, mag niet uitgaan van het denkbeeld, dat zijne wet niet naar haren geest en letter zal worden uitgevoerd.

»Dat de bepaling voet geeft aan zoodanige onderstelling, heeft de Regering met leedwezen gezien. Zij betuigt dat deze onderstelling niet bij haar was opgekomen; het is dus veel minder haar oogmerk geweest te gemoet te komen aan gemoedsbezwaren, welke zouden ontstaan uit eene door haar onvoorziene verkrachting der Grondwet en van deze wet. Zij heeft het ernstig voornemen, gelijk hare pligt het medebrengt, de Grondwet en deze wet te handhaven met al de middelen, welke onder haar bereik zijn, en zij zou de eerste zijn om de bepaling te wraken, indien deze moest dienen tot bewijs, dat zij wanhoopte dat voornemen te zullen kunnen verwezenlijken. Wat haar tot het voorstellen dier bepaling heeft geleid, is in de Memorie van Toelichting genoegzaam, zoo zij vertrouwt, verklaard; daaruit blijkt althans, dat zij op het oog had gemoedsbezwaren, ontstaande uit het onvoldoende, dat het godsdienstig element, hetwelk in het openbaar onderwijs krachtens deze wet is of zal worden gebragt, naar het inzien van sommige ouders zoude hebben.

Tegenover de redenering, waarop de Regering zoo even heeft geantwoord, veroorlooft zij zich deze vraag te stellen: of niet ook even goed zou kunnen beweerd worden, dat de volkomene vrijverklaring van het bijzonder onderwijs de erkenning in zich bevat, dat het openbaar onderwijs niet aan alle behoeften zal of kan voldoen; zoo ja, of dan die erkenning als eene veroordeeling van het openbaar onderwijs is aan te merken, en als het bewijs dat door sommigen aan het bijzonder onderwijs te regt de voorkeur wordt gegeven?

»Dat ouders, uit hoofde van gemoedsbezwaren, regt zouden hebben op subsidie voor het oprigten en onderhouden van eene bijzondere school, in dien zin, dat zij meer zouden hebben dan billijke aanspraak op hulpbetooning, wordt door de Regering niet beweerd. Maar gesteld ook, dat zij daarop regt hadden in den eigenlijken zin, er zou, meent de Regering, niet uit volgen, zoo als enkelen dit beweren, dat die ouders regt hadden op openbaar onderwijs in hunnen geest. Het regt op hulp voor het erlangen van bijzonder onderwijs in eene bepaalde rigting, welke niet die is van het algemeen, brengt niet mede het regt, dat het algemeen zich aan die bepaalde rigting voor de regeling van zijn onderwijs zou moeten onderwerpen.

»Dat het toestaan van het subsidie, bij alin. 4. bedoeld, slechts zeldzaam zoude plaats hebben, dit meent de Regering ook nog te moeten aannemen. Zij gelooft niet, dat de hier bedoelde bezwaren zich zoo veelvuldig zullen voordoen, als wel wordt verondersteld. Is het onderwijs in de openbare school goed en wordt het doelmatig bestuurd, vele opvattingen, vooroordeelen zoo men wil zullen allengs wijken, en de behoefte aan subsidie zal in evenredigheid verminderen.

»Bovendien zal de vrijheid, welke er ten gevolge van deze wet zal ontstaan om bijzondere scholen te openen, al ligt onderwijzers, die daarvoor roeping gevoelen, uitlokken, om zich in zoodanige localiteit neder te zetten, waar zij kunnen rekenen in de godsdienstige denkwijze der ouders een bondgenoot te zullen vinden voor hunne onderneming.

»Maar mogt noch het een noch het ander uitzigt verwezenlijkt worden, de voorzorgen, welke alin. 4 voorschrijft en moest voorschrijven om geene misbruiken te doen ontstaan, zullen te groote uitbreiding van dit subsidie-stelsel keeren.

»Men betwijfelt, of het consequent zij hier deze voorzorgen te nemen, terwijl men ze niet aanwendt waar de rede is van gemeente-subsidien. De Regering gelooft dat het een zoowel als het ander tot de uitzonderingen behooren. Het belang der gemeente zal van zelf eene regelmaat en eene beperking stellen, welke het niet noodig is te versterken. Anders is het gelegen met de subsidien waarvan in alin. 4 sprake is. Hier zou, gaf men er onbedachtzaam aan toe, ligt misbruik ontstaan. Daarom zijn er voorzorgen noodig; een voorafgaand naauwkeurig onderzoek; de zekerheid dat de bezwaren niet uit den weg zijn te ruimen, het brengen van eigen geldelijk offer; het toestaan van het subsidie voor de wet.

»Men vindt groote bezwaren in de eerste en laatste dezer voorzorgen. De Regering wil het gewigt van de daartegen ingebragte bedenkingen in geenen deele ontkennen; maar zij meent te mogen vragen, of men zich het gewigt daarvan niet eenigzins overdreven heeft voorgesteld? In het afgetrokkene beschouwd, is het gewigt [illegible] gemoed der menschen door te dringen, en te peilen de bezwaren welke daar in zamenhang met eenig kerkelijk leerstuk op den bodem liggen; maar de Regering is niet overtuigd, dat men in de toepassing werkelijk op zoo groote bezwaren zal stuiten. Die gemoedsbezwaren zullen zich veelal genoeg naar buiten openbaren, om over hun bestaan en hun gehalte met eenige zekerheid te kunnen oordeelen. Veel hangt er af van het beleid, waarmede het onderzoek wordt ingesteld; maar waar dit beleid goed is, acht de Regering het niet onoverkomelijk de gevallen te onderscheiden, waarin een subsidie wel, en die waarin het kwalijk geplaatst zou zijn.

»Mogt de Regering hierin niet mistasten, dan kan het verleenen van subsidie door de wet almede niet zooveel bedenkelijks hebben. Het is toch niet te verwachten, dat de Regering er gemakkelijk toe zal overgaan een subsidie te petitioneren, hetwelk niet genoegzaam zou zijn geregtvaardigd, om ook aan de Staten-Generaal de overtuiging te verschaffen dat het goed zou zijn besteed. Natuurlijk zullen de uitkomsten van het ingesteld onderzoek in alle bijzonderheden worden medegedeeld. Het zal van de Staten-Generaal afhangen, de beraadslagingen over het wetsvoorstel binnen die perken te houden, welke zij zich zelven zullen gelieven te stellen. De Regering heeft althans geoordeeld door de geopperde bezwaren zich niet te mogen laten terughouden van den wensch te uiten, dat het denkbeeld in nadere overweging worde genomen, en zij gedraagt zich overigens aan de redenen, in de Memorie van Toelichting ontwikkeld, welke haar hebben geleid om dat denkbeeld aan te bevelen, en die zij hier niet zal herhalen.

In de vorige week is te Dordrecht de vierde algemeene vergadering van de deelhebbers in de *Drentsche veen en midden-kanaalmaatschappij* gehouden. Er waren vertegenwoordigd 300 aandeelen, uitbrengende 113 stemmen. Uit het verslag van direkteuren bleek, dat de werken der maatschappij goed vorderden; dat de belangstelling naar die mate ook grooter werd; dat er zich van tijd tot tijd nog wel eenige moeijelijkheden voordeden, die echter in der minne werden opgeruimd; dat in de veenen onder Odoorn en in de veenen onder Emmen de maatschappij de turfgraving had begonnen, waarvan men de rezultaten nog niet kon beoordeelen; dat op Ellertsveld met het aanleggen van bosch werd voortgegaan en de kanaalboorden ook meer en meer werden bepoot; dat de afvaartsgelden beneden sluis [illegible]

voor zooverre het kanaal was overgenomen, niet tegenvielen, en men de toekomst met vertrouwen op een goed einde te gemoet ging.

Bij Z. Ms. besluit is aan J. G. Hermans, op zijn daartoe gedaan verzoek, eervol ontslag verleend uit zijne betrekking van prokureur bij het provinciaal geregtshof in Noord-braband en bij de arrondissements-regtbank te 's Hertogenbosch.

'S GRAVENHAGE, 20 Junij. Men verneemt, dat H. M. de Koningen tegen den... de voorgenomen reis zal aanvangen.

Te Vlissingen ligt een oorlogsvaartuig gereed waarmede Z. K. H. de prins van Oranje eerlang eene zeereis doen zal... In den loop van den zomer worden in de rezidentie verwacht Z. K. H. prins Karel, kroonprins van Wurtemberg, met zijne gemalin H. K. H. de grootvorstin Olga van Rusland. Tegen den tijd van de komst van die vorstelijke personen, zal H. M. de Koningin van hare reis naar Engeland alhier teruggekeerd zijn, ten einde hare Bloedverwanten in deze rezidentie te ontmoeten.

GOUDA, 18 Junij. De veemarkt was heden wel bezet; door de aanhoudende droogte, alsook door de veldmuizen, die door haar groot aantal veel schade aan de landerijen veroorzaken, gingen de beesten iets lager van de hand.

Van schapen en lammeren waren de vette duur, doch de magere traag te verkoopen.

Kaas met een aanvoer van 30 wagens, *f* 20½ à *f* 21½ per 50 kilo.

VLAARDINGEN, 20 Junij. De haringvloot is bijna geheel in zee; enkele vaartuigen van Zwartewaal zijn eerst heden gereed. De schepen hebben een gunstigen wind gehad op de uitreis.

HOORN, 19 Junij. Op de markt alhier werden 465 stapels Kaas aangevoerd, wegende te zamen *f* 129,717 Ned. ℔. Prijs van kleine gras *f* 27.25.

ZWOLLE, 19 Junij. Men heeft in deze streken met den hooibouw een begin gemaakt. De opbrengst is echter op verre na niet middelmatig te noemen. In het algemeen heeft het grasgewas door de langdurige droogte een treurig aanzien... tegen *f* 20 de 1000 Ned. ponden... (*H*)

AMMERZODEN, 19 Junij. Het meer dan tien eeuwen oude en prachtige kasteel van Ammerzoden, waaraan vele merkwaardige geschiedkundige herinneringen zijn verbonden, doch dat in de laatste tijden schier in vergetelheid was geraakt, gaat thans weder een nieuw tijdperk te gemoet. De tegenwoordige eigenaar der heerlijkheid Well en Ammerzoden, baron Arthur Woelmont, afstammeling van een der aanzienlijkste belgische familien, uit welke familie dit kasteel reeds meer dan ... werd bewoond, doch in de laatste jaren ... slechts van tijd tot tijd door een lid dier familie werd bezocht, komt thans voor goed dit slot bewonen en in zijnen ouden luister herstellen. Reeds inwendig zijn de noodzakelijkste vernieuwingen en verfraaijingen gemaakt, om zijnen aanstaanden bewoner te kunnen ontvangen, onder wiens eigen opzigt dan met de algeheele restauratie zal worden aangevangen. De geheele gemeente verheugt zich reeds bij voorbaat in deze gebeurtenis en maakt reeds alle mogelijke toebereidselen om den baron op eene hem waardige wijze te ontvangen.

LUXEMBURG, 20 Junij. De lang verwachte kieswet is verschenen. Er zullen twee soorten van afgevaardigden zijn: 15 distriktsafgevaardigden en 16 kantonnale afgevaardigden. Laatstgenoemden worden gekozen door de kiezers in de kantons, die vooral door de burgers op elke 300 zielen een, die 10 fr. belasting betalen, moeten worden aangewezen. De kantonnale kieskollegiën worden voor zeven jaren benoemd, doch kunnen door den groot-hertog ontbonden worden. De distrikts afgevaardigden worden echter regtstreeks gekozen, door de burgers die meer dan 125 fr. belasting opbrengen. In de hoofdstad behooren er op zijn hoogst 100 ingezetenen tot die kategorie. De leden der Kamer worden gekozen voor zes jaren; om de drie jaren treedt de helft af. Staatsambtenaren, militairen en zelfs beambten bij ministeriën, notarissen, enz. kunnen niet anders dan met bijzondere vergunning der regering een zetel in de wetgevende vergadering innemen. Tegen onbehoorlijke handelingen bij het verkiezen zijn strenge straffen bedreigd.

Ook is bij koninklijke-groothertogelijke verordening de drukpersaangelegenheid geregeld. Overtredingen, zoo als voorzien zijn in § 16 van het bondbesluit van 6 Julij 1854 en waarvoor bij het strafwetboek geene straf is bepaald, worden gestraft met eene geldboete van 50 en 500 fr. en gevangenisstraf van 8 dagen tot een jaar. Het geven van een niet getrouw verslag van de zittingen der Kamer of der regtbanken wordt met eene geldboete van 50 tot 500 fr. gestraft; tegen herhaling van het misdrijf of bij verzwarende omstandigheden in gevangenisstraf van 1 tot 12 maanden bedreigd. De omstandigheid dat het gedrukte slechts uit buiten- uit binnenlandsche bladen is overgenomen strekt niet tot verontschuldiging. Korrespondenten van buitenlandsche bladen kunnen vervolgd worden, wanneer zij zich in vreemde bladen schuldig maken aan feiten waartegen in het groothertogdom straffen zijn bedreigd. De Regering is bevoegd staatkundige of staathuishoudkundige bladen van het buitenland in het groothertogdom te verbieden; ook kan zij ze voor de uitgifte aan de postkantoren aan een officiëel onderzoek onderwerpen, welke maatregel reeds sedert zes maanden in werking gebragt, zonder in de wet opgenomen te zijn geweest. Voorts bepaalt de verordening dat in geen geval het getuigenbewijs zal worden toegelaten, om van de werkelijkheid der bij haar bedreigde misdrijven of beledigende feiten blijk te geven.

BUITENLANDSCHE BERIGTEN.

FRANKRIJK.

PARIJS, 20 Junij. De komst van den Keizer, de Keizerin en den Kroonprins te Biaritz is thans officiëel aangekondigd. De Keizer zal ter dier gelegenheid het door hem in het departement des Landes aangelegde landgoed bezoeken.

— De minister van Binnenlandsche Zaken, de heer Billault, heeft op zijn beurt een cirkulaire over de verkiezingen uitgevaardigd, waarbij aan de prefekten de officiëele kandidaturen sterk aanbevolen wordt.

— De heer de Montalembert schijnt veel kans te hebben om in het departement van de Doubs verkozen te worden, afschoon hij niet van regeringswege aanbevolen wordt.

In een der meest gelezen dagbladen van dat departement, de *Union Franc-comtoise*, staat eene verklaring, onderteekend door zestien aanzienlijke ingezetenen, waarbij de heer de Montalembert aanbevolen wordt als zijnde » de vertegenwoordiger der beginselen van godsdienst, orde, braafheid, vrijheid en onafhankelijkheid, welke in Frankrijk ten allen tijde in eere gehouden zijn.

— Een bezoek bij den generaal Cavaignac, om van hem te weten te komen of hij, in geval dat men verkoos, den eed op de konstitutie ... zijn ... heeft niets te weeg gebragt. Generaal Cavaignac weigerde zich daarover te verklaren. Evenzoo heeft eene poging bij den heer Garnier Pagès aangewend om hem van zijn kandidatuur te doen afzien tot niets geleid. De oppozitie blijft dus bij de verkiezingen te Parijs verdeeld.

— De heer Milhaud, van *la Presse*, heeft in den senaat het voorstel gedaan tot eene wijziging der wetgeving op de drukpers. De rapporteur, Ferdinand Barrot, erkende wel is waar de misbruiken in de bestaande wetgeving, doch verklaarde, dat men het initiatief der regering niet moest vooruitloopen en stelde de orde van den dag voor.

ENGELAND.

LONDEN, 20 Julij. De gravin van Persigny heeft gisteren avond te Albert-Gate-house een prachtig bal gegeven, waarop lord Palmerston en andere staatkundige vermaardheden tegenwoordig waren.

— De uitvallen van den bekenden Granier de Cassagnac tegen België zijn, zoo als men weet, in de *Patrie* afgekeurd. Tot juiste beoordeeling van dezen » maatregel » herinnert de parijsche korrespondent van de *Daily News* aan het volgende half vergeten voorval.

Onmiddelijk na den coup d'état van 2 December, kwam de *Constitutionnel* met een snoevend hoofdartikel voor den dag, dat geschreven was uit de welbekende pen van denzelfden de Cassagnac, in welk artikel België met een inval van fransche troepen en eene inlijving bedreigd werd. Het artikel baarde onrust. Tot straf daarvoor ontving de *Constitutionnel* eene waarschuwing. Doch dr. Véron, de toenmalige hoofdredakteur en eigenaar van dit blad, antwoordde hierop met in het oog loopende letters, dat hij het artikel van de Cassagnac in manuscript gezien en daarin inlasschingen gevonden, door Louis Napoleon zelven geschreven. Wegens deze stoute openbaarmaking bekwam de *Constitutionnel* eene tweede waarschuwing, doch aan de waarheid van dr. Véron's verklaring heeft evenwel in der tijd niemand getwijfeld.

— De toebereidselen aan boord van het amerik. oorlogstoomschip *Niagara* zijn thans te Portmouth afgeloopen, zoodat het vaartuig gereed is om naar Liverpool te stevenen, tot het ontvangen van de eene helft van den atlantischen telegraafkabel.

Te Greenwich is gisteren een begin gemaakt met het inladen van de andere helft van den telegrafischen kabel aan boord van het britsche oorlogschip *Agamemnon* in den loop van dien dag heeft men reeds eene kabel lengte van 25 mijlen in het ruim van dat vaartuig gebragt, en ten einde ook bij nacht daarmede te kunnen voortgaan, heeft eene gasfabriek buiten tot in het schip geleid.

ITALIË.

ROME, 20 Junij. Men schrijft uit Loretto, dat de dag van 21 Mei dezes jaars lang in het geheugen der inwoners zal blijven. Den dag te voren was Z. H. Pius IX aangekomen. Het feest van 's Heeren Hemelvaart werd den volgenden dag gevierd in het Heilige huis, waar voor het eerst het » Weesgegroet" gehoord werd in tegenwoordigheid van den Opperpriester, die het roemrijkst dogma voor de H. Maagd heeft afgekondigd. De toevloed van alle streken van Italië was onbeschrijfelijk. De H. Vader begaf zich ten half acht ure in de kapel der *Santa Casa*, om er de H. Mis te celebreeren, waarna Z. H. aan verscheidene personen van zijn gevolg, aan liefdezusters en een aantal mannen en vrouwen der stad en omstreken de H. Kommunie toedeelde.

Vervolgens werden door Z. H. een groot getal personen tot den voetkus toegelaten, en na een bezoek afgelegd te hebben in het klooster van het H. Hart, keerde de H. Vader naar het apostoliesch paleis terug, steeds vergezeld van een eerbiedige menigte. Des avonds werd de stad prachtig verlicht. Den 22 Mei verliet de H. Vader Loretto, na in de *Santa Casa* de Mis te hebben gevierd.

STADSNIEUWS.

BURGERLIJKE STAND.

AMSTERDAM, 22 Junij.

ONDERTROUWD (18 Junij): W. F. van Leeuwen met H. A. Du Buisson.

OVERLEDEN. (14 Junij): P. C. Dutilh, 72 j. — (15 Junij): G. L. Smit, 68 j. — (16 Junij): J. H. A. Doornebosch, 3 m. — (18 Junij): J. M. Glasbergen, 57 j.

PRIJS-COURANT DER EFFEKTEN.

Fondsen	Rente	19 JUNIJ 4½ u. gebl.	20 JUNIJ 4½ u.		gebl.
Amsterdam, Thesaurie	5 pCt.		104½	104⅝	
Nederl. Bank	4 »				
Nederl., Werkel. Schuld à	2½ pCt.	63⅞	63⅞ à	64	63 13/16
Dito Dito	3 »	76⅝	77		
Dito Dito	4 »	96 11/16	96⅞	96 11/16	
Amortisatie-Syndikaat	3½ »	—			
Aand. Handel-Maatsch.	4½ »	160	159¾		
Oost-Ind. Leening	4½ »	96			
Aand. Holl. Spoorweg	[illegible]				
Leening idem	4½ »				
Aand. Rijn-Spoorweg	4½ »		101		
Maatschappij van Weld.	4 »				
België, Cert. Adm. B. Bk.	2½ »				
Dito *Rotschild*	2½ »	53 1/16			
Frankrijk, Certifikaten	3 »				
Spanje, Obligatiën	1¼ »	25 11/16	25⅝	25⅞	25 13/16
Dito	3 »	42½	42¼		
Dito Binnenlandsche	3 »	38⅝	38⅝	38 11/16	38 11/16
Amortisable Schuld	»		5⅝		
Bewijzen Coupon	»	6⅝			
Portugal, Obligatiën	3 »	46¼	46⅞	46 1/16	46¼
Dito 1856	3 »	45 5/16	45¼	45 1/16	
Uitgestelde	»	26¼			
Rusl., Obl. bij *Hope en C°.*	5 »	105⅛	105	105¼	
Dito bij idem 1828/1829	5 »	104	104		
Cert. bij idem 1831/1833	5 »	95¼			
Dito bij idem 1840	4 »	88	88¼		
Dito bij *Stieglitz*	4 »	87	87	87⅞	
Dito Nieuwe	4 »				
Dito 5de Serie	5 »			98¼	98½
Dito 1855, 6de Serie	5 »	100			99¾
Dito Adm. te Hamburg	5 »				
Dito dito te Londen	5 »				
Dito dito dito	4½ »	96 11/16	96⅝		
Inschrijv. in Assignatiën	6 »				
Certifikaten van dito	6 »	66			
Polen, Aand. 1835, fl. 500		*f* 157½	157¼		
Obligatiën	4 pCt.	81½ à	81¼		
Pruissen, Oblig.	4½ »				
Aandeelen 1854	3½ »				
Oostenrijk, Obl. bij *Goll en C.*	5 »	89	78⅞		
Dito dito	4 »	68			
Dito Metalliek	5 »	[illegible]	77		
Dito Rente Amsterdam	5 »	[illegible]			
Dito Nationale 1854	5 »	78½	78⅛		78 11/16
Dito dito	2½ »	40			40 1/16
Weener Bankaktiën					
Dito Aand. fl. 250, 1832	»				
Dito dito » 250, 1854	4 pCt.	325	325		
Napels, Cert. bij *H. en B.*	5 »				
Dito bij *Rotschild*	5 »				
Denemarken, Obl. te Lond.	5 »				
Dito	3 »				
Braz. Geldl. 1824 v. £ 100	5 »	98¾	98⅞		
Dito 1839 van £ 100	5 »				
Dito 1848	»	100			
Dito 1852	4½ »				
Sardinië	»				
Peru, Geldl. 1854	4½ »				
Dito te Parijs	»				
Ecuador, Oblig. 1855	1 »	14 9/16	14½		
Venezuela, dito à pCt. muns	4½ »				
Dito Uitgestelde	2 »		13½		
Grenada, Obligatiën	3½ »	29⅜			
Dito Uitgestelde	»	6 5/16			
Mexiko, dito	3 »	21½	21½		
Nrd Amer. Ph. *Hope en C.*, Lr. A	*f*				
Dito dito	Lr. B »				
Dito bij *Rothschild*	6 pCt.				
Amerik. Bank-Aktiën	»				
Illinois Spoorw. Aandeelen	»				
Dito Oblig. Constr. Bons.	7 pCt.	95⅜	95⅝		
Louisiana	5 »	99⅜			
Grieken, Obl Geldl. 1825	5 »	3¾	3⅜		

Russ. Spoorw. 77, ½, ¼.
Vaste markt, bij geringen omzet.
Koers van het Geld: Beleening 4 pCt. Prolongatie 4 pCt., Diskonto 4 pCt.

Wisselkoers.

Parijs	2/m.	*f* 55¼	Livorno	2/m.	*f* 39⅞
»	zigt	» 56 3/16	Napels	»	» 84
Bordeaux	2/m.	» 55¼	Petersburg	»	» 1.82
»	zigt	» 55½	Weenen	6/w.	» 33¼
Madrid	3/m.	» 238	Augsburg	»	» 35⅞
Cadix	»	» 240	Frankfort	»	» 99⅝
Seville	»	» 237	Hamburg	2/m.	» 35⅛
Bilbao	»	» 237	»	zigt	» 35⅞
Lissabon	»	» 40½	Londen	2/m.	» 11,72½
Porto	»	» 40½	»	zigt	» 11,85
Genua	2/m.	» 45⅝	Rotterdam	»	» ¼

BUITENLANDSCHE BEURZEN.

PARIJS, 20 Junij. Fransche 4½ pc. 91.90; 3 pc. 68.60; 1½ pc. Spanje 26; 3 pc. id. 39¼; 5 pc. Met. —; Rom. Leen. —.

MADRID, 19 Junij. 3 pc. Schuld 40.55, id. 1½ pc 26.30.

LONDEN, 20 Junij. Cons. 93¼; Spanje buit. 3 pc. 41¾; id. 1½ pc. 26; Rusl 5 pc 110; id. 4½ pc. 99; Holl. 4 pc. 98; id. 2½ pc. 65¼; Sard. 5 pc. 88½; Braz. 101; Peru 4½ pc. 77½; Gren. uitg. 6¼; id. werk. 22½; Mexiko 3 pc. 22⅝; Portugal 3 pc 47; Ecuador 14½; Venezuela 36; Wissel op Amst. —.—; Hamburg 13.08½.

WEENEN, 20 Junij. Met. 5 pc. 84; id. 4½ pc. 85⅞; Bank-Aktiën 1026½. Credit Anst. 230⅞; Wissel op Londen 10.09; Amst. —; Parijs —; Goud 7½; Zilver 4.

BERLIJN, 20 Junij. 4½ pc. Pr. Staatsch. 99⅞; 5 pc. Rusland 108⅝; id. 4½ pc. —; Wissel op Londen 2/m 6 Th. 18; Amst. kort 140⅝; Hamb. 149⅞; Petersburg 104½.

HAMBURG, 20 Junij. Spanje 3 pc. —; id. 1½ pc 24½; Rusl. 5 pc. 103; 4½ pc. 91; 3 pc. Mexikanen 10⅞; Noord-Duits. bank 94½; Wissel op Londen 3/m. —.—; id. kort —.—; Amst. —.—.

FRANKFORT, 20 Junij. 5 pc. Met. 79⅝; 1½ pc. Spanje binnenl. 25¼; id. 3 pc. —; Wissel op Londen 3/m. —; Parijs —; Weenen —; Amsterdam —.

HANDELSBERIGTEN.

GRAANMARKT.

SCHIEDAM, 20 Junij. Rogge. Verkocht: 144/2 ℔ Windau *f* 250 kont, *f* 252 6/w; 141/2 ℔ Kunda *f* 249 kont., *f* 251 6/w.; 150/2 ℔ g. Dantzig *f* 243 6/w. — Moutwijn *f* 18,75; Jenever *f* 24.25; Amst. Proef *f* 25.50 per ned. vat zon-[illegible]

LONDEN, 20 Junij. In den loop der volgende week zullen belangrijke partijen worden aangeboden; voor het oogenblik is het artikel kalm — *Koffij.* Niettegenstaande aanzienlijke partijen voor de volgende week in veiling zijn aangeslagen, blijven de prijzen goed gesouteneerd. Uit de hand vonden heden belangrijke afdoeningen plaats; Native Ceylon good Clean is niet onder 65 s. te koop. — In *Rijst* werd nog al wat gedaan, laag tot goed blank Bengaal 11 s. a 13 s. 9 d., Madras 11 s. a 11 s. 3 d. — *Talk* vast met goede omzet. P Y C in loco bedong 61 s. a 61 s. 6 d., op levering 57 s. a 57 s. 6 d.

LIVERPOOL, 19 Junij. *Katoen* Tot gisteren was de vraag zeer gelimiteerd; doch de vermindering der disconto bij de bank heeft weder leven opgewekt en de houders bedongen eene avans op de laatste koersen.

HAMBURG, 19 Junij. *Koffij* Op de berigten van Rio is de stemming voor het artikel nog aangenamer geworden, ofschoon geene verhooging plaats vond, daar het binnenland slechts [illegible] — *Suiker* met goeden omzet. Verschillende partijen [illegible] Havana vonden tot zeer goede prijzen nemers. — *Tabak* [illegible] blijft zeer gunstig en de omzettingen waren deze week [illegible]. Den klein partijtje St. Domingo fraaije kwaliteit [illegible] tot hooge prijzen koopers — *Rijst.* De zaken in dit artikel waren zeer stil en gepelde Oost-Indische soorten werden enkele keeren met eene ligte verlaging verhandeld.

Specerijen Voor Cassia, Lignea en Flores deed zich vraag voor consumptie op en kan men niet onder de notering van 14 a 14½ sh. voor Cassia, en 18½ a 19 s. voor Flores teregt.

SCHEEPSTIJDINGEN.

UITGEZEILD:

HELVOET, 19 Junij. Van Loon, Jacobus, Samarang.

RIVIER-VAART.

AMSTERDAM, 22 Junij, in lading naar:

Frankfort.	H. Scholten, Frankfort N°. 11.
Maintz.	J. Heller, Maintz N°. 10.
Keulen.	Th. Wemmers, Cölln N°. 7.
	J. Staats, Elise.
Duisburg.	F. J. Ermeling, Rotterdam.
Mannheim	W. Rippert, Mannheim.
Ludwigh. en Manheim.	A. Grenshauser, Erzherzog Johann.
Weesel.	E. T. Beijer, de Hoop.
Ruhrort	F. W. Arera, Ondine.
Dusseldorp.	E. van Stuivenberg, Niederrein N°. 6.

AMSTERDAM, 19 Junij, vertrokken naar:

Duisburg.	H. Indekamp, Vlijt en Hoop.
Dusseldorp.	W. J. F. Wilson, Niederrein N°. 11.

[illegible] ARNHEM, 18 Junij 4 el 99 duim.
[illegible] 21 » » 3 vt. 9 »

Advertentiën.

(3350) GETROUWD: ARNOUT A. MUTSAERS, van *Tilburg*,
met
J. A. VAN LOON.
STEENBERGEN, 17 Junij 1857.

Bevallen van een welgeschapen *ZOON*, CHRISTINA VAN DEN HEUVEL, geliefde Echtgenoote van
SOETERWOUDE, P. J. A. BOONEKAMP,
18 Junij 1857. Gemeente-Secretaris.
Strekkende deze Algemeene tevens tot bijzondere kennisgeving aan familie, vrienden en bekenden. (3351)

(3360) Heden verloste voorspoedig van eene *DOCHTER*, mijne geliefde Echtgenoote ELISABETH JANSEN.
HERMAN F. A. DAMEN.
AMSTERDAM, 22 Junij 1857.

(3357) Heden overleed tot onze innige droefheid, na voorzien te zijn van de H. H. Sacramenten, onze geliefde Moeder en Behuwdmoeder MARIA ZEEGERS, Weduwe van J. T. BUTKE, in den ouderdom van bijna 77 jaren.
UTRECHT, Uit aller naam,
18 Junij 1857. J. T. BUTKE.

(3358) Heden overleed tot onze bittere droefheid, na een langdurig en geduldig lijden, en tijdig voorzien met de H. H. Sacramenten der stervenden, onze dierbare Moeder, REGINA JOSEPHA VAN RIJSSEL, Wed. M. J. SLADOOT, in den ouderdom van ruim 65 jaren.
GRONINGEN, R. G. J. SLADOOT.
20 Junij 1856. Mede namens mijne Zusters.

(3361) Voor de vele bewijzen van deelneming ons betoond bij het overlijden van onze waarde Moeder en Behuwd-Moeder, Mejufvrouw JOANNA JANSSENS, Weduwe van den Heer W. VAN DER LUGT, betuigen wij onzen opregten dank.
Rotterdam, P. J. VAN DER LUGT.
21 Junij 1857. *Uit aller Naam.*

Compagnon gevraagd.

Door de aftreding van een Compagnon in eene nette, [illegible] zich te **Associeeren.** Liefst een **medewerkend Compagnon,** die zich met de administratie zoude kunnen belasten en p. m. 10/m. kan aanbrengen.

Onder X. Y. Z. gelieve men zich met *franco* brieven te adresseren aan het Bureau van dit Dagblad. (3359)

Voor Gymnasiën en Instituten.

De ondergeteekende neemt de vrijheid bij de op handen zijnde Prijsuitdeelingen de aandacht te vestigen op

FABIOLA
OF DE KERK DER KATAKOMBEN.

Naar het Engelsch van
Dr. N. WISEMAN,
Kardinaal-Aartsbisschop van West-Minster.

Een boekdeel van 400 compres gedrukte bladzijden, 8vo, met houtsneêplaten, in kartonnen band. Deze uitgave is de eenige *hollandsche*, terwijl het den hoogwaardigen schrijver heeft behaagd daarover zijne bijzondere goedkeuring te betuigen.

Prijs per exempl. *f* 1.50. Fraaijere uitgave *f* 2.00.
» bij 8 » » 10.00. » » » 12.00.
» » 20 » » 20.00. » » » 24.00.
AMSTERDAM, 20 Junij 1857. J. H. LAARMAN.
(3356)

(3321) ALEX. A. CRAFFORD, te *Middelburg*, heeft alom verzonden:
PROSPECTUS VAN EENE

Kleine Katholijke Bibliotheek,

ZAMENGESTELD UIT LETTERVRUCHTEN MEERENDEELS VAN

R. K. GEESTELIJKEN,
BEWERKT VOOR DE GEVORDERDE JEUGD.

Jaarlijks zullen 12 Boekdeeltjes in kl. 12°, met een duidelijke letter gedrukt, het licht zien. — Alle maanden zal een deeltje van meer dan 100 bladzijden aan de inteekenaren worden afgeleverd. — De prijs voor een geheelen jaargang is slechts TWEE GULDEN. — Men teekent in voor een halven jaargang. (6 deeltjes). — Bij alle Boekhandelaren des rijks staat de inteekening open alsmede bij den Uitgever.

De Pillen van Holloway zijn een zeer vermaard middel voor een *zwak zenuwgestel* en *algemeen verval van krachten.* H..... D. G...., op het eiland *Urk*, had een aanmerkelijk verval van krachten en een zeer zwak zenuwgestel veroorzaakt door bedorven vochten. Hij beproefde velerlei geneesmiddelen, maar vond er geen baat bij. Eindelijk besloot hij tot de pillen van Holloway, welke spoedig eene goede uitwerking deden zien. Zijne sappen verbeterden, zijn hoofd werd meer helder, de maag versterkte zich, en vijf weken later was hij volkomen hersteld.

Doosjes Pillen à *f* 0.80, *f* 1.35, *f* 3.00, *f* 6.75, *f* 13.50, *f* 20.50.

Potjes Zalf à *f* 0.80, *f* 1.85, *f* 3.00, *f* 7.05, *f* 13.35, *f* 22.95.

Zijn op franco aanvragen à contant te bekomen bij de Heeren ADAMA, Apothekers, Utrechtschestraat, Y N°. 251 en Nieuwendijk, L N°. 78, als Depôthouders te *Amsterdam*, bij L. J. GROOTENDORST, depôthouder te *Utrecht*, G. VERHAART, depôthouder te *Prinsland* en bij J. STRAATMAN, hoofd-depôthouder te *'s Bosch*, alsmede te *Londen*, Strand 244, *Holloway's-Etablishment.* (3086)

BOEKHANDEL VAN C. L. VAN LANGENHUYSEN.

VOOR OUDERS, ONDERWIJZERS EN WIE VERDER MET DE OPVOEDING DER JEUGD BELAST ZIJN,

wordt zeer ter lezing aanbevolen:

Dr. J. A. STAPF'S **Opvoedingsleer, in den geest der Katholieke Kerk.** Naar de derde Hoogduitsche uitgave, vrij bewerkt en met aanteekeningen verrijkt, door Ts. BROUWER, Deken en Pastoor te Arnhem, voorzien van eene aanprijzende goedkeuring. Een boekdeel in gr. 8°. van ruim 350 bladz. Prijs *f* 1.80 [illegible]

Dit werk behoeft geene aanprijzing bij hen, die de Schrijver en Vertaler kennen. De Hollandsche uitgave vooral daarom meer aan te bevelen, wijl die door de Vertaler met belangrijke Aanteekeningen voorzien en naar de behoefte van ons land is ingerigt. Uit eene korte opgaaf van den inhoud des werks, zal men er best over kunnen oordeelen:

Over 's menschen bestemming, de menschheid zoo als zij moet en zoo als zij is. — Wat is opvoeding? zij moet godsdienstig zijn. — Wie is geschikt voor de opvoeding? is eene wetenschap en eene kunst, nuttig en noodzakelijk. De belangrijkheid der bepaalde vormleer. — De opvoeding algemeen, harmonisch, overeenkomstig de bijzondere geaardheid des kinds; zij moet vroeg begonnen worden, doch overeenkomstig zijn met der kinderen leeftijd. — De opvoeding trapsgewijze en grondig, zij wordt bevorderd door voortgezette oefening en leiding der jeugdige krachten, door ongerustheid bij de kinderen te bewaren en hen behoorlijk bezig houden; de hoofdzaak blijft altijd kinderlijke godvrugtigheid. Verwijdering van gevaarlijke voorwerpen, waarschuwingen, bedreigingen en straffen. — Ontdekking en genezing van some mige gebreken. — Aanleiding tot verdere zelfontwikkeling.

Bijzondere Opvoedingsleer. Ontwikkeling des Ligchaams.

Nut der natuurlijke opvoeding. — Grondslag — Behoed voor gevaren. — Middel tegen het verwennen en vertroetelen. Verstandige harding. — Zuivere lucht. — Gezond voedsel. Kleeding. — Woning. — Zindelijkheid. — Beweging en rust. Gymnastische oefeningen. Een woord over industrie- of scholen; gebruik der voeten; vorming der zintuigen en spraakwerktuigen, uitwendige vorm des ligchaams, [illegible] van natuurlijke gebreken enz.

Vorming der intellectueele vermogens.

Verdeeling der geestvermogens. — Omvang en gewigt intellectueele vermogens. — Algemeene wenken betrekkelijk de intellectueele vorming. — Positive vormleer. — Trapsgewijze ontwikkeling der geestvermogens. — Vorming van het uit- en inwendige aanschouwingsvermogen. — Vorming des verstands, van het voordeel, der rede, van het geheugen. — Grenzen en maatregelen van voorzigtigheid, enz. enz. Voorts wordt breedvoerig behandeld: de vorming van het gevoel- en vermogen, te veel om te noemen. — Hoe de zedelijkheid der kinderen middellijk, hoe regtstreeks en onmiddellijk kan [illegible] derd worden; hoe de kweekeling van zijne zedelijke gebreken kan genezen worden; hoe er op den leerling moet gewerkt worden, opdat hij, bij zijne intrede in de wereld, zelf zijne verdere ontwikkeling en vorming trachte werkzaam zijn. — Over het onderwijs. — Keus der leerboeken. — Over de vorm van het onderwijs. — Over de voornaamste middelen tot verdere ontwikkeling en eigene vorming der leerlingen. — Over de verkeering met menschen. — Over lectuur, [illegible]

Te Amsterdam, bij C. L. VAN LANGENHUYSEN, Drukker en [illegible]